

Υπόθεση C-706/22

Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής απόφασεως κατά το άρθρο 98, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου

Ημερομηνία κατάθεσης:

17 Νοεμβρίου 2022

Αιτούν δικαστήριο:

Bundesarbeitsgericht (Γερμανία)

Ημερομηνία της απόφασης του αιτούντος δικαστηρίου:

17 Μαΐου 2022

Αιτούν, εκκαλούν και αναιρεσεΐον:

Συμβούλιο εργαζομένων ομίλου της O SE & Co. KG

Παρεμβαίνον:

Διοικητικό συμβούλιο της O Holding SE

Αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης

Ρόλος των εργαζομένων στη Societas Europaea (SE) – Διαδικασία διαπραγμάτευσης – Δυνατότητα εκ των υστέρων διεξαγωγής

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής απόφασεως

Ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, άρθρο 267 ΣΛΕΕ

Προδικαστικά ερωτήματα

1. Έχει το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) 2157/2001 σε συνδυασμό με τα άρθρα 3 έως 7 της οδηγίας 2001/86/ΕΚ την έννοια ότι, όταν κατά τη σύσταση εταιρίας SE χαρτοφυλακίου από συμμετέχουσες εταιρίες που δεν απασχολούν εργαζομένους και δεν έχουν θυγατρικές που απασχολούν εργαζομένους (λεγόμενη «SE άνευ εργαζομένων»), καθώς και κατά την καταχώρησή της στο μητρώο κράτους μέλους, δεν έχει προηγηθεί διαδικασία διαπραγμάτευσης σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων στην

- SE, η διαδικασία αυτή πρέπει, σύμφωνα με την εν λόγω οδηγία, να αναπληρώνεται, σε περίπτωση που η SE καθίσταται ελέγχουσα επιχείρηση θυγατρικών σε πλείονα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες απασχολούν εργαζομένους;
2. Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα:
- Είναι δυνατή χωρίς χρονικό περιορισμό και επιβεβλημένη η εκ των υστέρων διεξαγωγή της διαδικασίας διαπραγμάτευσης σε τέτοια περίπτωση;
3. Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο δεύτερο ερώτημα:
- Αντίκειται το άρθρο 6 της οδηγίας 2001/86/EK στη δυνατότητα εφαρμογής του δικαίου του κράτους μέλους στο οποίο η SE έχει πλέον την καταστατική της έδρα όσον αφορά την εκ των υστέρων διεξαγωγή της διαδικασίας διαπραγμάτευσης, όταν η «SE άνευ εργαζομένων» καταχωρήθηκε στο μητρώο σε έτερο κράτος μέλος χωρίς να έχει προηγηθεί τέτοια διαδικασία και, ήδη πριν από τη μεταφορά της καταστατικής έδρας της, κατέστη ελέγχουσα επιχείρηση θυγατρικών σε πλείονα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες απασχολούν εργαζομένους;
4. Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο τρίτο ερώτημα:
- Ισχύει το ίδιο και στην περίπτωση κατά την οποία το κράτος στο οποίο καταχωρήθηκε το πρώτον η εν λόγω «SE άνευ εργαζομένων» αποχώρησε από την Ευρωπαϊκή Ένωση μετά από τη μεταφορά της έδρας και το δίκαιο του δεν περιέχει πλέον διατάξεις για τη διεξαγωγή διαδικασίας διαπραγμάτευσης σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων στην SE;

Σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Κανονισμός (ΕΚ) 2157/2001 του Συμβουλίου, της 8ης Οκτωβρίου 2001, περί του καταστατικού της ευρωπαϊκής εταιρίας (SE) (ΕΕ 2001, L 294, σ. 1), όπως ισχύει από την 1η Ιουλίου 2013: άρθρο 1, παράγραφος 8, άρθρο 8, παράγραφοι 1, 10 και 16, άρθρο 12, παράγραφοι 1 και 2

Οδηγία 2001/86/EK του Συμβουλίου, της 8ης Οκτωβρίου 2001, για τη συμπλήρωση του καταστατικού της ευρωπαϊκής εταιρίας όσον αφορά το ρόλο των εργαζομένων (ΕΕ 2001, L 294, σ. 22): άρθρο 2, άρθρο 3, παράγραφος 1, άρθρα 4 έως 7, άρθρο 11

Οδηγία 2009/38/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Μαΐου 2009, για τη θέσπιση ευρωπαϊκού συμβουλίου εργαζομένων ή διαδικασίας σε επιχειρήσεις και ομίλους επιχειρήσεων κοινοτικής κλίμακας με σκοπό να ενημερώνονται οι εργαζόμενοι και να ζητείται η γνώμη τους (ΕΕ 2009, L 122, σ. 28), όπως ισχύει από τις 9 Οκτωβρίου 2015: άρθρο 3, παράγραφος 2, άρθρο 17

Σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου

Gesetz über die Beteiligung der Arbeitnehmer in einer Europäischen Gesellschaft (γερμανικός νόμος για τον ρόλο των εργαζομένων σε ευρωπαϊκή εταιρεία, στο εξής: SEBG) της 22ας Δεκεμβρίου 2004 (BGBl. I, σ. 3675, 3686) όπως ισχύει σήμερα: άρθρα 3, 4, 16, 18, 22 και 43

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της κύριας δίκης

- 1 Οι διάδικοι διαφωνούν ως προς το εάν θα πρέπει να κινηθεί διαδικασία διαπραγμάτευσης σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων στη Societas Europaea (στο εξής: SE) και να παρασχεθούν στο πλαίσιο αυτής σχετικές πληροφορίες.
- 2 Την ένδικη αίτηση υπέβαλε το συμβούλιο εργαζομένων ομίλου που συγκροτήθηκε στην O SE & Co. Kommanditgesellschaft (στο εξής: O KG). Παρεμβαίνει το διοικητικό συμβούλιο της O Holding SE (στο εξής: Holding SE).
- 3 Στις αρχές του 2013, η Holding SE συστήθηκε από την O Limited (στο εξής: O Ltd.) και την O Gesellschaft mit beschränkter Haftung (στο εξής: O GmbH), σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 2, του κανονισμού 2157/2001, και στις 28 Μαρτίου 2013 καταχωρήθηκε στο μητρώο της Αγγλίας και της Ουαλίας. Οι συμμετέχουσες κατά τη σύσταση εταιρίες δεν απασχολούσαν εργαζομένους και δεν είχαν θυγατρικές κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο γ', της οδηγίας 2001/86/EK στις οποίες απασχολούνταν εργαζόμενοι. Ως εκ τούτου, πριν από την καταχώρηση της Holding SE στο μητρώο δεν διεξήχθησαν διαπραγματεύσεις σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων σύμφωνα με τα άρθρα 3 έως 7 της εν λόγω οδηγίας.
- 4 Από τις 29 Μαρτίου 2013, η Holding SE ήταν μοναδική εταίρος της O Holding GmbH. Η τελευταία είχε την καταστατική της έδρα στο Αμβούργο (Γερμανία) και διέθετε εποπτικό συμβούλιο αποτελούμενο κατά το ένα τρίτο από εκπροσώπους των εργαζομένων. Στις 14 Ιουνίου 2013, η Holding SE αποφάσισε να μετατρέψει την O Holding GmbH σε ετερόρρυθμη εταιρία –την O KG. Λόγω της αλλαγής της εταιρικής μορφής, η οποία καταχωρήθηκε στο μητρώο στις 2 Σεπτεμβρίου 2013, καταργήθηκε η συμμετοχή των εργαζομένων στο εποπτικό συμβούλιο.
- 5 Επιπλέον, η Holding SE ήταν και είναι ετερόρρυθμη εταίρος της O KG κατά την έννοια του άρθρου 161, παράγραφος 1, του Handelsgesetzbuch (γερμανικού εμπορικού κώδικα, στο εξής: HGB). Στην O KG απασχολούνται περίπου 816 εργαζόμενοι. Έχει θυγατρικές σε πλείονα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στις οποίες απασχολούνται συνολικά περίπου 2 200 εργαζόμενοι. Ομόρρυθμη εταίρος της O KG κατά την έννοια του άρθρου 161, παράγραφος 1, του HGB ήταν και είναι η O Management SE (στο εξής: Management SE), μοναδική μέτοχος της οποίας είναι, με τη σειρά της, η Holding SE. Η Management SE, η οποία εδρεύει στο Αμβούργο, διαθέτει διοικητικό συμβούλιο (μονιστικό σύστημα). Η Management SE, όπως και η Holding SE, δεν απασχολεί δικούς της εργαζομένους.

- 6 Με ισχύ από τις 4 Οκτωβρίου 2017, η Holding SE μετέφερε την έδρα της στο Αμβούργο.
- 7 Το αιτούν συμβούλιο εργαζομένων ομίλου της O KG, ισχυρίστηκε, στο πλαίσιο της κύριας δίκης που κινήθηκε από το ίδιο, ότι η διεύθυνση της Holding SE όφειλε να κινήσει διαδικασία για τη συγκρότηση ειδικής διαπραγματευτικής ομάδας. Δεδομένου ότι η Holding SE έχει θυγατρικές κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο γ', της οδηγίας 2001/86 σε πλείονα κράτη, οι οποίες απασχολούν εργαζομένους, θα πρέπει να αναπληρωθούν οι διαπραγματεύσεις σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων –οι οποίες κατ' αρχήν πρέπει να διεξάγονται πριν από την καταχώρηση της SE.
- 8 Κατά την άποψη του διοικητικού συμβουλίου της Holding SE, δεν υφίσταται υποχρέωση εκ των υστέρων διεξαγωγής τέτοιων διαπραγματεύσεων.
- 9 Τα δικαστήρια ουσίας απέρριψαν τις αιτήσεις.

Αναγκαιότητα της απόφασης του Δικαστηρίου

- 10 Η απόφαση στο πλαίσιο της κύριας δίκης εξαρτάται από το ζήτημα αν το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 2157/2001 σε συνδυασμό με τα άρθρα 3 έως 7 της οδηγίας 2001/86 έχει την έννοια ότι, σύμφωνα με την οδηγία αυτή, όταν κατά τη σύσταση εταιρίας SE χαρτοφυλακίου από συμμετέχουσες εταιρίες που δεν απασχολούν εργαζομένους ούτε η ίδιες ούτε οι θυγατρικές τους (λεγόμενες «SE άνευ εργαζομένων»), καθώς και κατά την καταχώρησή της στο μητρώο κράτους μέλους, δεν έχει προηγηθεί διαδικασία διαπραγμάτευσης σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων στην SE, η διαδικασία αυτή πρέπει να αναπληρώνεται, σε περίπτωση που η SE καθίσταται ελέγχουσα επιχείρηση θυγατρικών σε πλείονα κράτη, οι οποίες απασχολούν εργαζομένους.
- 11 Με τις αιτήσεις του, το συμβούλιο εργαζομένων ομίλου επιδιώκει να επιτύχει την εκ των υστέρων κίνηση διαδικασίας διαπραγμάτευσης σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/86. Η διεύθυνση θα πρέπει να καλέσει τα όργανα εκπροσώπησης των εργαζομένων ή –εάν δεν υπάρχει όργανο εκπροσώπησης των εργαζομένων– τους εργαζομένους των θυγατρικών της στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης να συγκροτήσουν ειδική επιτροπή διαπραγμάτευσης. Θα πρέπει επίσης να παράσχει τις απαραίτητες πληροφορίες για τη διεξαγωγή της διαδικασίας διαπραγμάτευσης.
- 12 Κατά το αιτούν τμήμα, το αίτημα αυτό θα πρέπει να εξετασθεί υπό το πρίσμα του SEBG, ήτοι βάσει του δικαίου του κράτους μέλους στο οποίο η Holding SE έχει σήμερα την καταστατική της έδρα.
- 13 Σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, SEBG, το πεδίο εφαρμογής του είναι ανοικτό. Οι διατάξεις του νόμου αυτού εφαρμόζονται τόσο επί εταιρίας SE που συστήνεται στη Γερμανία, όσο και επί εταιρίας SE που είχε αρχικώς την καταστατική της έδρα σε έτερο (πρώην) κράτος μέλος της

Ευρωπαϊκής Ένωσης, πλην όμως στη συνέχεια μεταφέρει την έδρα της –όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης– στη Γερμανία. Βεβαίως, η Holding SE είχε αρχικώς, μετά τη σύστασή της, την καταστατική της έδρα στην Αγγλία. Ωστόσο, η καταστατική έδρα μεταφέρθηκε στο Αμβούργο. Σύμφωνα με το άρθρο 8, παράγραφος 10, του κανονισμού 2157/2001, η μεταφορά της καταστατικής έδρας παράγαγε αποτελέσματα από την ημερομηνία καταχώρησής της στο μητρώο της νέας έδρας, σύμφωνα με το άρθρο 12. Η καταχώρηση στο εμπορικό μητρώο έλαβε χώρα στις 4 Οκτωβρίου 2017. Έκτοτε εφαρμόζεται ο SEBG στη Holding SE.

- 14 Κατά το αιτούν δικαστήριο, από το άρθρο 6 της οδηγίας 2001/86 δεν προκύπτει κάτι αντίθετο. Βεβαίως, εάν η οδηγία δεν προβλέπει άλλως, η νομοθεσία που εφαρμόζεται στη διαδικασία των διαπραγματεύσεων που προβλέπεται στα άρθρα 3 έως 5 είναι αυτή του κράτους μέλους στο οποίο η SE «έχει την καταστατική της έδρα». Κατά το αιτούν τμήμα, η διάταξη στηρίζεται στην ιδέα ότι η διαδικασία των διαπραγματεύσεων σχετικά με το ρόλο των εργαζομένων στην SE πρέπει να διεξάγεται πάντοτε στο πλαίσιο της σύστασής της και πριν από την καταχώρησή της. Τούτο προκύπτει ήδη από το άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 2001/86. Σύμφωνα με αυτό, τα διευθυντικά ή διοικητικά όργανα των συμμετεχουσών εταιριών που καταρτίζουν το σχέδιο σύστασης SE, λαμβάνουν, μεταξύ άλλων, το συντομότερο δυνατόν από του δημοσιευθούν τα σχέδια δημιουργίας εταιρίας χαρτοφυλακίου τα αναγκαία μέτρα για να αρχίσουν διαπραγματεύσεις σχετικά με τις ρυθμίσεις για τον ρόλο των εργαζομένων εντός της SE. Για τον σκοπό αυτό, ιδρύεται ειδική διαπραγματευτική ομάδα που εκπροσωπεί τους εργαζομένους των συμμετεχουσών εταιριών και των σχετικών θυγατρικών ή εγκαταστάσεων. Ομοίως, το άρθρο 7, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2001/86 αποσαφηνίζει το εν λόγω σημείο. Σύμφωνα με αυτό, η εφαρμογή των διατάξεων αναφοράς, που θεσπίζονται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους όπου πρόκειται να εγκατασταθεί η καταστατική έδρα της SE, εξαρτάται, μεταξύ άλλων, από το εάν το αρμόδιο όργανο έκαστης συμμετέχουσας εταιρίας «έχει δεχθεί» αυτήν «συνεχίζοντας έτσι την καταχώρηση της SE». Η προκειμένη ερμηνεία του άρθρου 6 της οδηγίας 2001/86 επιρρωννύεται από τις διατάξεις του κανονισμού 2157/2001. Η αιτιολογική σκέψη 19 και το άρθρο 1, παράγραφος 4, του κανονισμού δείχνουν ότι η οδηγία 2001/86 αποτελεί αναπόσπαστο συμπλήρωμα του κανονισμού αυτού. Σύμφωνα με το άρθρο 16, παράγραφος 1, του κανονισμού 2157/2001, η SE αποκτά νομική προσωπικότητα μόνον από την ημερομηνία καταχώρησης στο μητρώο. Ωστόσο, σύμφωνα με το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 2157/2001, η καταχώρηση μπορεί να ολοκληρωθεί μόνον εάν έχει συναφθεί συμφωνία περί του ρόλου των εργαζομένων σε αυτή, σύμφωνα με το άρθρο 4 της οδηγίας 2001/86 ή έχει ληφθεί απόφαση από την ειδική διαπραγματευτική ομάδα σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 6, της οδηγίας ή έχει λήξει χωρίς αποτέλεσμα η περίοδος των διαπραγματεύσεων σύμφωνα με το άρθρο 5 της οδηγίας αυτής.
- 15 Κάτι διαφορετικό δεν προκύπτει ούτε από το άρθρο 8, παράγραφος 16, του κανονισμού 2157/2001, το οποίο προβλέπει πλάσμα δικαίου σχετικά με την έδρα στο κράτος μεταφοράς. Η διάταξη δεν περιλαμβάνει τη διεξαγωγή της

διαδικασίας διαπραγμάτευσης σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων στην SE. Σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 4, του κανονισμού 2157/2001, η διαδικασία διαπραγμάτευσης διέπεται από τις διατάξεις της οδηγίας 2001/86.

- 16 Οι διατάξεις του SEBG δεν περιέχουν ρητή νομική βάση για το αίτημα του συμβουλίου εργαζομένων ομίλου να κινηθεί διαδικασία διαπραγμάτευσης σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων μετά τη σύσταση και την καταχώρηση της Holding SE.
- 17 Το άρθρο 4 SEBG δεν καταλαμβάνει την περίπτωση της αναπλήρωσης τέτοιας διαδικασίας. Οι διατάξεις των άρθρων 4 έως 17, καθώς και των άρθρων 19 και 20 SEBG ρυθμίζουν απλώς τη συγκρότηση, τη σύνθεση και την εκλογή της ειδικής διαπραγματευτικής ομάδας, καθώς και τη διαδικασία διαπραγμάτευσης κατά τη σύσταση εταιρίας SE.
- 18 Ούτε το άρθρο 18 του SEBG έχει άμεση εφαρμογή εν προκειμένω.
- 19 Σύμφωνα με το άρθρο 18, παράγραφοι 1 και 2, του SEBG, μετά τη σύσταση εταιρίας SE, οι εργαζόμενοι ή οι εκπρόσωποί τους μπορούν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να αποφασίσουν την εκ νέου συγκρότηση ειδικής διαπραγματευτικής ομάδας και την επανάληψη των διαπραγματεύσεων με τη διεύθυνση της SE. Η διάταξη προϋποθέτει ότι κατά τη σύσταση της SE είχε ήδη συγκροτηθεί ειδική διαπραγματευτική ομάδα η οποία να αποφάσισε, σύμφωνα με το άρθρο 16, παράγραφος 1, SEBG, να μην αρχίσει ή να διακόψει τις διαπραγματεύσεις. Οι προϋποθέσεις αυτές δεν πληρούνται εν προκειμένω, δεδομένου ότι κατά τη σύσταση της Holding SE δεν κινήθηκε διαδικασία διαπραγμάτευσης.
- 20 Το άρθρο 18, παράγραφος 3, SEBG επίσης δεν εφαρμόζεται. Σύμφωνα με αυτό, οι διαπραγματεύσεις σχετικά με τα δικαιώματα συμμετοχής των εργαζομένων διεξάγονται με πρωτοβουλία της διεύθυνσης της SE ή του συμβουλίου εργαζομένων, όταν σχεδιάζονται διαρθρωτικές αλλαγές στην SE που ενδέχεται να περιορίσουν τα δικαιώματα συμμετοχής των εργαζομένων. Η προϋπόθεση αυτή δεν πληρούται στην υπόθεση της κύριας δίκης. Όσον αφορά την Holding SE –από τη στιγμή που εφαρμόζεται το γερμανικό δίκαιο, ήτοι από τις 4 Οκτωβρίου 2017– δεν σχεδιάζόταν καμία διαρθρωτική αλλαγή η οποία θα μπορούσε να περιορίσει τα δικαιώματα συμμετοχής των εργαζομένων. Επιπλέον, και η διάταξη αυτή ρυθμίζει μόνον την περίπτωση της «επανάληψης» των διαπραγματεύσεων. Επομένως, προϋποθέτει ότι κατά τη σύσταση της SE έχουν ήδη διεξαχθεί διαπραγματεύσεις σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων.
- 21 Εντούτοις, το αιτούν τμήμα εκτιμά ότι οι κανόνες σχετικά με τη συγκρότηση, τη σύνθεση και την εκλογή της ειδικής διαπραγματευτικής ομάδας και σχετικά με τη διαδικασία διαπραγμάτευσης που περιλαμβάνονται στα άρθρα 4 έως 17, καθώς και στα άρθρα 19 και 20 SEBG, θα μπορούσαν να εφαρμοσθούν κατ' αναλογία στη Holding SE. Καθοριστικής σημασίας, συναφώς, είναι το γεγονός ότι καταχωρήθηκε στο μητρώο ως εταιρία SE χαρτοφυλακίου «άνευ εργαζομένων»

χωρίς να έχει προηγηθεί διαδικασία διαπραγμάτευσης σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων στην SE και στη συνέχεια κατέστη ελέγχουσα επιχείρηση θυγατρικών σε πλείονα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες απασχολούν εργαζομένους.

- 22 Κατά την καταχώρησή της στο μητρώο της Αγγλίας και της Ουαλίας, στις 28 Μαρτίου 2013, η Holding SE ήταν «άνευ εργαζομένων». Οι δύο συμμετέχουσες κατά της σύσταση εταιρίες –η O Ltd. και η O GmbH– ούτε απασχολούσαν εργαζομένους ούτε είχαν θυγατρικές που απασχολούσαν εργαζομένους. Επομένως, σε εκείνο το χρονικό σημείο δεν υπήρχαν εργαζόμενοι ή εκπρόσωποι των εργαζομένων που θα μπορούσαν να είχαν συγκροτήσει ειδική διαπραγματευτική ομάδα.
- 23 Για τον λόγο αυτό, ολοκληρώθηκε η καταχώρηση της Holding SE στο μητρώο, καίτοι δεν πληρούνταν οι προϋποθέσεις καταχώρησης σύμφωνα με το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 2157/2001. Οι απαιτήσεις του εν λόγω κανονισμού αποσκοπούν στη διασφάλιση της διαδικασίας διαπραγμάτευσης σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων την οποία προβλέπει η οδηγία 2001/86. Δεδομένου ότι η διαδικασία αυτή δεν μπορεί να διεξαχθεί σε περίπτωση σύστασης SE «άνευ εργαζομένων», ο σκοπός των προϋποθέσεων καταχώρησης δεν επιτυγχάνεται σε τέτοια περίπτωση. Για τον λόγο αυτό, η νομολογία και η θεωρία δέχονται ότι το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 2157/2001 πρέπει να ερμηνεύεται στενά ως προς το ζήτημα αυτό και ότι, παρά τη μη συνδρομή των απαιτήσεων που αναφέρονται σε αυτό, πρέπει να διενεργείται η καταχώρηση. Η καταχώρηση τέτοιας εταιρίας SE «άνευ εργαζομένων» είναι συνήθης σε ολόκληρη την Ένωση.
- 24 Βεβαίως, η Holding SE εξακολουθεί να μην απασχολεί η ίδια εργαζομένους. Από τις 29 Μαρτίου 2013, έχει, ωστόσο, θυγατρικές οι οποίες απασχολούν εργαζομένους.
- 25 Με την απόκτηση του συνόλου των εταιρικών μεριδίων της O Holding GmbH, η Holding SE απέκτησε δεσπόζουσα επιρροή μέσω της εταιρίας αυτής και των θυγατρικών της που ήταν εγκατεστημένες σε κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την έννοια των European Public Limited-Liability Company (Employee Involvement) (Great Britain) Regulations 2009 (στο εξής: Regulations 2009 No. 2401) που είχαν εφαρμογή πριν από τη μεταφορά της καταστατικής της έδρας στη Γερμανία. Ως μοναδική εταιρός, η Holding SE μπορούσε να διορίσει τους διαχειριστές της O Holding GmbH και, επομένως, το διοικητικό της συμβούλιο. Επιπλέον, με τον τρόπο αυτό, η Holding SE ασκούσε εμμέσως δεσπόζουσα επιρροή στις θυγατρικές της που ήταν εγκατεστημένες σε κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- 26 Η αλλαγή της εταιρικής μορφής της O Holding GmbH σε ετερόρρυθμη εταιρία και η μεταφορά της έδρας της Holding SE στη Γερμανία, δεν αλλάζουν τίποτα εν προκειμένω. Βεβαίως, η O KG εκπροσωπήθηκε και εκπροσωπείται από την ομόρρυθμη εταιρό της –τη Management SE, η οποία είναι εγκατεστημένη στη

Γερμανία– και όχι από τη Holding SE. Ως μοναδική μέτοχος της Management SE, η Holding SE μπορούσε και μπορεί να διορίζει το διοικητικό της συμβούλιο. Το διοικητικό συμβούλιο διορίζει τους διευθύνοντες συμβούλους. Κατ’ αυτόν τον τρόπο, η Holding SE ασκεί δεσπόζουσα επιρροή επί της O KG και επί των θυγατρικών της που είναι εγκατεστημένες σε κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- 27 Σε τέτοια περίπτωση, θα ήταν δυνατή, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, η κατ’ αναλογία εφαρμογή στη Holding SE των διατάξεων των άρθρων 4 επ. SEBG σχετικά με τη συγκρότηση, τη σύνθεση και την εκλογή της ειδικής διαπραγματευτικής ομάδας, καθώς και τη διαδικασία διαπραγμάτευσης.
- 28 Στο γερμανικό δίκαιο, μια διάταξη μπορεί να εφαρμοσθεί κατ’ αναλογία όταν ο νόμος περιέχει ακούσιο νομοθετικό κενό, το οποίο μπορεί να διαπιστωθεί θετικά επί τη βάσει συγκεκριμένων περιστάσεων. Το κενό πρέπει να προκύπτει από το ότι ο νομοθέτης παρεκκλίνει ακουσίως από τον νομοθετικό σχεδιασμό στον οποίο βασίζεται ο νόμος. Επιπλέον, η περίπτωση που δεν ρυθμίζεται νομοθετικά πρέπει, βάσει της αρχής της ισότητας και προς αποφυγή των αντιφάσεων κατά την ερμηνεία, να επιτάσσει την ίδια έννομη συνέπεια με τις περιπτώσεις που καταλαμβάνονται άμεσα από το γράμμα του νόμου.
- 29 Το κατά πόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις αυτές εξαρτάται από την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης.

Επεξήγηση των προδικαστικών ερωτημάτων

- 30 Πρώτον, κατά το αιτούν τμήμα, ο SEBG θα περιείχε ακούσιο νομοθετικό κενό εάν το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 2157/2001 σε συνδυασμό με τα άρθρα 3 έως 7 της οδηγίας 2001/86 είχαν την έννοια ότι η διαδικασία διαπραγμάτευσης σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων στην SE που δεν προηγήθηκε πρέπει να αναπληρώνεται, σε περίπτωση σύστασης και καταχώρησης στο μητρώο εταιρίας SE χαρτοφυλακίου «άνευ εργαζομένων», όταν η SE καθίσταται στη συνέχεια ελέγχουσα επιχείρηση θυγατρικών σε πλείονα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες απασχολούν εργαζομένους.
- 31 Ο SEBG δεν προβλέπει καμία υποχρέωση αναπλήρωσης. Ούτε οι διατάξεις αναφοράς που προβλέπονται στα άρθρα 22 επ. SEBG έχουν εφαρμογή σε τέτοια περίπτωση. Σύμφωνα με το άρθρο 22, παράγραφος 1, SEBG –του οποίου το περιεχόμενο αντιστοιχεί στο άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/86– ο ρόλος των εργαζομένων που προβλέπεται νομοθετικά στο άρθρο αυτό προϋποθέτει ότι τα μέρη συμφωνούν σε αυτό ή ότι δεν έχει επέλθει καμία συμφωνία πριν από τη λήξη της αναφερόμενης στο άρθρο 20 περιόδου και ότι η ειδική διαπραγματευτική ομάδα δεν θα έχει λάβει καμία απόφαση σύμφωνα με το άρθρο 16. Επομένως, οι διατάξεις αναφοράς που προβλέπονται στα άρθρα 22 επ. SEBG έχουν εφαρμογή μόνον –όπως προβλέπεται στα άρθρα 4 επ. του SEBG– όταν έχει συγκροτηθεί ειδική διαπραγματευτική ομάδα. Τούτο αντικατοπτρίζει

την προσέγγιση της οδηγίας 2001/86, σύμφωνα με την οποία ο ρόλος των εργαζομένων πρέπει να συμφωνείται, πρωτίστως, μέσω διαπραγματεύσεων.

- 32 Εντούτοις, κατά το αιτούν τμήμα, το νομοθετικό αυτό κενό θα ήταν ακούσιο μόνο εάν το δίκαιο της Ένωσης επέβαλλε υποχρέωση αναπλήρωσης των διαπραγματεύσεων σε περίπτωση όπως αυτή της υπόθεσης της κύριας δίκης. Με τον SEBG, ο Γερμανός νομοθέτης θέλησε απλώς να μεταφέρει στο εσωτερικό δίκαιο τους κανόνες της οδηγίας 2001/86. Εάν από το δίκαιο της Ένωσης συναγόταν υποχρέωση αναπλήρωσης των διαπραγματεύσεων, ο νομοθέτης θα είχε παρεκκλίνει ακουσίως από τον νομοθετικό αυτό σχεδιασμό. Στην περίπτωση αυτή, το εθνικό δίκαιο θα μπορούσε να αναπροσαρμοσθεί σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης.
- 33 Βεβαίως, ούτε τα άρθρα 3 έως 7 της οδηγίας 2001/86 προβλέπουν ρητά ότι η διαδικασία διαπραγμάτευσης σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων σε εταιρία SE χαρτοφυλακίου πρέπει να αναπληρώνεται μετά τη σύστασή της, όταν η SE, η οποία είναι «άνευ εργαζομένων» κατά την καταχώρηση, καθίσταται στη συνέχεια ελέγχουσα επιχείρηση εταιριών σε πλείονα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες απασχολούν εργαζομένους. Κατά το αιτούν δικαστήριο, τούτο στηρίζεται απλώς στο γεγονός ότι τόσο η οδηγία όσο και ο κανονισμός 2157/2001 λαμβάνουν ως δεδομένο εκ του σχεδιασμού τους ότι η κίνηση διαδικασίας διαπραγμάτευσης σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων στην SE είναι δυνατή ήδη κατά τη σύσταση και πριν από την καταχώρηση εταιρίας SE. Συναφώς, κατά το αιτούν τμήμα, ο νομοθέτης της Ένωσης έκρινε ότι οι συμμετέχουσες κατά τη σύσταση εταιρίες κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο β', της οδηγίας ή τουλάχιστον οι σχετικές θυγατρικές, κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο [δ]', της οδηγίας, ασκούν οικονομική δραστηριότητα και, επομένως, απασχολούν εργαζομένους. Τούτο συνάγεται από τις αιτιολογικές σκέψεις 1 και 2 του κανονισμού 2157/2001. Σύμφωνα με αυτές, σκοπός του κανονισμού αυτού είναι να καταστεί δυνατή η αναδιοργάνωση επιχειρήσεων, των οποίων η «δραστηριότητα» δεν περιορίζεται στην ικανοποίηση των καθαρά τοπικών αναγκών. Αποσκοπεί στη δημιουργία της δυνατότητας «ενοποίησης του δυναμικού υπαρχουσών επιχειρήσεων». Ομοίως, η αιτιολογική σκέψη 10 του κανονισμού 2157/2001 αναφέρεται σε εταιρίες «που ασκούν οικονομική δραστηριότητα». Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή, το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 2157/2001 προβλέπει ρητά ότι η SE δύναται να καταχωρηθεί και, επομένως, να συσταθεί εγκύρως μόνο σε περίπτωση που είτε έχει συναφθεί συμφωνία σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων στην SE είτε έχει ληφθεί απόφαση από την ειδική διαπραγματευτική ομάδα να μην αρχίσει ή να διακόψει τις διαπραγματεύσεις είτε έχει λήξει χωρίς αποτέλεσμα η περίοδος των διαπραγματεύσεων που αρχίζει να τρέχει από τη συγκρότηση της ειδικής διαπραγματευτικής ομάδας. Εάν καταχωρηθεί εταιρία SE χαρτοφυλακίου «άνευ εργαζομένων» αντίθετα προς τους κανόνες αυτούς, ο σκοπός των άρθρων 3 έως 7 της οδηγίας 2001/86 θα μπορούσε να απαιτεί την αναπλήρωση των διαπραγματεύσεων σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων, όταν η εταιρία SE χαρτοφυλακίου καθίσταται ελέγχουσα επιχείρηση θυγατρικών σε πλείονα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες απασχολούν εργαζομένους.

- 34 Τέτοια υποχρέωση αναπλήρωσης διαπραγματεύσεων θα μπορούσε να είναι επιβεβλημένη στην υπόθεση της κύριας δίκης, τουλάχιστον υπό το πρίσμα του άρθρου 11 της οδηγίας 2001/86. Τούτο προϋπέθετε ότι στην περίπτωση τόσο στενής χρονικής σύνδεσης μεταξύ της καταχώρησης της εταιρίας SE χαρτοφυλακίου και της απόκτησης θυγατρικών μπορεί να υπάρξει υπόνοια καταστρατήγησης με σκοπό να στερήσει ή να περιορίσει τα δικαιώματα συμμετοχής των εργαζομένων.
- 35 Δεύτερον, σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα, τίθεται περαιτέρω το ερώτημα αν είναι δυνατή χωρίς χρονικό περιορισμό και επιβεβλημένη η εκ των υστέρων διεξαγωγή της διαδικασίας διαπραγμάτευσης σε τέτοια περίπτωση. Κατά το αιτούν τμήμα, τέτοια υποχρέωση της SE ενδεχομένως δεν υπόκειται σε προθεσμία. Δεν παύει να ισχύει λόγω της απλής παρέλευσης του χρόνου. Το γεγονός ότι ο αριθμός των εργαζομένων που απασχολούνται σε εταιρία SE χαρτοφυλακίου και τις θυγατρικές της μπορεί να μεταβάλλεται με την πάροδο του χρόνου δεν θα πρέπει να έχει ως συνέπεια να μην ισχύει (ενδεχόμενη) υποχρέωση εκ των υστέρων διεξαγωγής διαδικασίας διαπραγμάτευσης.
- 36 Τρίτον, σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο δεύτερο ερώτημα, θα πρέπει να διευκρινισθεί αν –όπως δέχθηκε το αιτούν τμήμα– η εκ των υστέρων διεξαγωγή της διαδικασίας διαπραγμάτευσης διέπεται από το δίκαιο του κράτους μέλους στο οποίο η εταιρία SE χαρτοφυλακίου έχει πλέον την καταστατική της έδρα, όταν –όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης– καταχωρήθηκε στο μητρώο σε έτερο κράτος μέλος χωρίς να έχει προηγηθεί τέτοια διαδικασία και, ήδη πριν από τη μεταφορά της καταστατικής έδρας της, κατέστη ελέγχουσα επιχείρηση θυγατρικών σε πλείονα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες απασχολούν εργαζομένους. Επομένως, σημασία έχει η ερμηνεία που πρέπει να δοθεί στο άρθρο 6 της οδηγία 2001/86/EK.
- 37 Τέταρτον, εάν το Δικαστήριο καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η εκ των υστέρων διεξαγωγή της διαδικασίας διαπραγμάτευσης σε περίπτωση όπως αυτή της υπόθεσης της κύριας δίκης δεν διέπεται από το δίκαιο του κράτους μέλους στο οποίο η εταιρία SE χαρτοφυλακίου έχει σήμερα την καταστατική της έδρα, αλλά από το δίκαιο του κράτους στο οποίο καταχωρήθηκε το πρώτον η εν λόγω SE «άνευ εργαζομένων», τίθεται το ερώτημα αν ισχύει το ίδιο και στην περίπτωση που το κράτος αυτό αποχώρησε από την Ευρωπαϊκή Ένωση μετά από τη μεταφορά της έδρας της SE και το δίκαιό του δεν περιέχει πλέον διατάξεις για τη διεξαγωγή διαδικασίας διαπραγμάτευσης σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων στην SE. Βεβαίως, η οδηγία 2001/86 μεταφέρθηκε στο εσωτερικό δίκαιο της Μεγάλης Βρετανίας με τους Regulations 2009 No. 2401. Ωστόσο, μετά την 31η Δεκεμβρίου 2020, όλες οι SE που είχαν καταχωρηθεί στο Ηνωμένο Βασίλειο μετατράπηκαν σε «UK Societas» και καταργήθηκαν οι διατάξεις για τη διαδικασία διαπραγμάτευσης σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων στην SE.